

Biskop Balles salmebog

Bogen

Evangelisk-kristelig Psalmebog, til Brug ved Kirke- og Huus-Andagt. Kgl. Vaisenhusets Bogtrykkeri, 1809.

Denne salmebog er blot en af flere i skolens bibliotek, der tegner en **lang linje i dansk kirkehistorie**: **Thomas Kingos** berømte *Aandelige Sjungekor* ejer skolen i originaludgave fra 1685. En anden er **Erik Pontoppidans** pietistiske salmebog fra 1740 i en udgave for hertugdømmet Slesvig fra 1844.

Salmebogen her er udgivet af teologen **Nicolai Balle** i en 1. udgave i 1798. Også den repræsenterede et **nybrud**. Baggrunden var, at dens kun 20 år gamle forgænger – den såkaldte Høegh-Guldbergske salmebog – var blevet mødt af hvas kritik for sit rationalistiske livs- og verdensbillede, hvor salmerne – efter kritikernes opfattelse – ofte gik hen over hovedet på de menige kirkegængere.

Med **Balles** salmebog fra 1798 gik man næsten i den modsatte grøft: Salmerne blev kortet ned, mange af de gamle salmer gled ud, og mange af dem, der blev tilbage, blev gen- og omdigtet. Andre var helt nye. Den slags tog man ikke let på, og flere steder – f.eks. blandt de såkaldte ”stærke jyder” – nægtede folk simpelthen at bruge den nye udgave. Forvirringen nærmede sig det groteske, og **kritikken var skånselsløs**. Efter sigende tog udgiveren **Nicolai Balle** sig det så nær, at han en overgang overvejede at forlade landet for stedse.

Så vidt kom det dog ikke. Men **Balles** salmebog illustrerede i den grad et evigt standende debatsspørgsmål, der også gør sig gældende i dag: Hvor tæt skal en salmebog ligge på Biblen og de traditionelle tekster? Og **hvor frit må en salmedigter forholde sig**, når han eller hun ønsker at udtrykke personlige følelser og overbevisninger?

Forfatteren



Nicolai Edinger Balle (1744-1816) var en af sin tids betydningsfuldeste teologer. I sine unge dage havde han været på studierejse i flere tyske byer, herunder Leipzig og Halle (sidstnævnte var den kirkelige retning pietismens højborg).

1773 blev han **professor i teologi** ved Københavns Universitet. Her levede og åndede han i tidens særdeles intense teologiske debat. Omdrejningspunktet var **bibeltro contra fornuftstro**: Skal man anerkende Biblens autoritet i de tilfælde, hvor den går ud over den menneskelige forstands fatteevne? Ja, overhovedet: I hvor høj grad er Biblen virkelig Guds åbenbarede ord, og i hvor høj grad er Biblen et menneskeværk, der kan gøres til genstand for sproglig og historisk fortolkning? Herom bidrog den myreflittige **Balle** med adskillige teologiske indlæg, bl.a. den banebrydende *Lærebog i den evangelisk-christelige Religion* fra 1791.

Fra 1783 til 1808 var han **biskop over Sjællands Stift**. Også her skal han have været særdeles flitig og samvittighedsfuld. Ikke mindre end fem gange både han rundt til såkaldt visitats i sit bispedømmes flere hundrede sognekirker. Her satte han sig grundigt ind i forholdene, talte med de lokale og engagerede sig ikke mindst i børnenes forhold og udvikling.

I det hele taget fik han stor betydning for skole og uddannelse. F.eks. var han med i den arbejdsgruppe, der ledte op til **den første danske folkeskolelov** i 1814, hvor der indførtes obligatorisk skolegang for alle børn.

Baggrunden

1700-tallet var **oplysningens tidsalder**. Fornuften var i højsædet – tingene skulle ses i en højere, rationel og nyttebaseret sammenhæng. Overtro, vanetænkning, tradition var som udgangspunkt af det onde og skulle modarbejdes.

Holdningen fik stor betydning ikke mindst for kirken, herunder i Danmark. Der skulle **ryddes op i folks vrangforestillinger**. Biblen skulle kun godtages, hvis den kunne forenes med fornuften.

Ulempen var, at gudstjenesten, herunder salmerne, derved tit fik et belærende, moraliserende præg, der ikke imødekom de menige kirkegængeres inderste religiøse forestillinger og behov. Ja, som måske i virkeligheden førte dem bort fra kirken og kristendommen i stedet for det modsatte.

Reaktionen kulminerede under indtryk af **den franske revolution** i slutningen af 1700-tallet. Hvad der var startet med idealer om frihed, lighed og brøderskab, endte i vold, terror og strømme af blod. Flere og flere vendte sig mod den kolde, forstandsmæssige livs- og verdensopfattelse. Religion skulle igen gøres til et personligt anliggende, der talte til følelsen, snarere end forstanden. Der skulle være blik for, at også Biblen rummede menneskeskabte tanker, der kunne fortolkes og inderliggøres, f.eks. via salmer.

Det var midt under dette opgør, biskop **Balles** salmebog udkom i 1798. Mange salmer blev kortet ned og gendigtet – efter mange kritikeres opfattelse: til ukendelighed – men på en måde, man i højere grad følte stemte med folks **personlige gudstro**.

Den slags kunne der sagtens være brug for i begyndelsen af 1800-tallet, hvor det danske samfund blev ramt af **den ene krise efter den anden**.